

مقدمه

موز یکی از قدیمی‌ترین و مهمترین میوه‌های گرمسیری است که در حال حاضر در ۱۲۰ کشور جهان کشت و کار می‌شود. بیشترین تنوع تیپ‌های زراعی موز در مناطق آسام تا یلند وجود دارد. به نظر می‌رسد مناطق مالایان مرکز اولیه خاستگاه موزهای زراعی باشد. انتشار موزهای خوراکی از آسیا به سایر نقاط دنیا ممکن است از طریق انتقال اندام‌های رویشی موز به نقاطی که دارای شرایط آب و هوایی مناسب جهت رشد آن‌ها بوده است صورت گرفته باشد. ورود آن به شرق آفریقا قبل از میلاد مسیح صورت گرفته و از این محل به سواحل غربی آفریقا در امتداد مراکز گرمسیری این قاره انتشار یافته، ورود آن به ایران نامعلوم است. موز از زمان‌های قدیم یکی از منابع مهم غذایی در کشورهای تولید کننده بوده است. در جنوب هند گیاه موز و میوه آن به مقدار زیاد در مراسمی نظیر جشن‌ها، جشنواره‌ها و مراسم مذهبی مورد استفاده قرار می‌گیرد. همه قسمت‌های این گیاه قابل استفاده است. علاوه بر مصرف میوه به صورت تازه خوری و پخته، از میوه بعضی از ارقامی نظیر "نندران" جهت تهیه غذای کودک، حلوا، شربت، چیپس و برگه موز استفاده می‌شود.

مشخصات گیاه‌شناسی موز

موز گیاهی همیشه سبز، چند ساله و بوته‌ای است. تنه آن در واقع از روی هم قرار گرفتن برگ‌ها ایجاد شده است. گل آذین آن به صورت عمودی یا اریب از تنه خارج می‌شود. گل‌ها سفید تا زرد-سفید بوده و به سمت بالا رشد می‌کنند. هر گل آذین دارای گل‌های نر و ماده است که به صورت جداگانه روی یک گل آذین ظاهر می‌شوند. گل‌های ماده در قسمت پایین و گل‌های نر در قسمت‌های بالایی گل آذین و در بین کاسبرگ‌هایی چرمی تشکیل می‌شوند. زمان تبدیل گل به میوه ۴ ماه طول می‌کشد. اندازه میوه موز وحشی به تعداد دانه‌های تشکیل شده در آن بستگی دارد. هر میوه می‌تواند ۱۵ تا ۶۲ دانه داشته باشد. میوه‌ها زاویه‌دار و به شدت سخت هستند. هر دانه موز چهار برابر اندازه خود میوه در اطرافش تشکیل می‌دهد. در موزهای خوراکی امروزی دانه حذف شده و از آن‌ها تنها دانه‌های کوچک سیاه رنگی باقی مانده است.

موز

PTMP/SK/R&D/A/ Banana01 /03022021

جدول ۱- مشخصات گیاه‌شناسی موز

نام فارسی	موز
نام انگلیسی	banana
نام علمی	Musa acuminata
خانواده	Musaceae

شکل ۱- شکل ظاهری بوته‌ی موز

کاشت

موز در درجه حرارت ۴۰-۱۰ و میانگین ۲۳ درجه سانتیگراد خوب رشد می‌کند و در درجه حرارت بالاتر از ۴۰ و کمتر از ۱۰ درجه سانتیگراد رشد آن متوقف می‌گردد. نقطه صفر فیزیولوژیکی موز حدود ۱۱ درجه سانتیگراد است. موز توانایی رشد در بیشتر خاک‌ها را دارد. اما خاک باید حاصلخیز و دارای زهکشی مناسب باشد، pH مناسب ۵/۵ تا ۸ است. ترجیحاً میزان رس از ۴۰ درصد کمتر باشد و EC خاک نباید از ۲ دسی‌زیمنس بر متر بیشتر باشد. فاصله کاشت نهال موز در گودال از ۱/۵*۱/۵ متر برای ارقام پاکوتاه، ۲*۲ متر برای ارقام ارتفاع متوسط مانند، متغیر است.

از کاشت نهال در فصل گرما (خرداد تا پایان مرداد) و فصل سرما (آذر و دی) باید خودداری نمود؛ ولی در مابقی ایام سال می‌توان به کشت نهال اقدام کرد.

داشت

آبیاری معمولاً بلافاصله پس از کاشت به صورت غرقابی و کرتی انجام می‌شود. دور آبیاری در زمستان ۷ الی ۱۰ روز و در تابستان ۵ الی ۷ روز می‌باشد. در هر صورت خاک باید به طور دائم مرطوب نگه داشته شود.

بهتر است کود ازت هر ۲ ماه یک بار و کود فسفر و پتاس هر ۳ تا ۴ ماه یک بار در سال استفاده شود. متوسط کود لازم برای هر بوته در سال حدود ۲۰۰ گرم ازت خالص، ۱۰۰ گرم فسفر و ۲۰۰ گرم پتاس می‌باشد. به منظور بهبود خواص فیزیکی خاک (نفوذپذیری، نگهداری رطوبت و جذب بهتر عناصر غذایی) سالی دو بار دادن کود حیوانی پوسیده در پایان فصول تابستان و زمستان به میزان ۱۰ الی ۱۵ کیلوگرم برای هر بوته توصیه می‌شود.

هرس در موز به حذف برگ‌های پیر آویزان شده به تنه گیاه مادری، برگ‌های با بیش از ۵۰ درصد بیماری لکه‌برگی به منظور کاهش انتشار بیماری و ۱-۲ برگ سالم که باعث ایجاد خراش در روی میوه‌های در حال رشد می‌شود، ختم می‌شود.

شکل ۲- بوته موز به همراه میوه موز

برداشت

زمان برداشت بستگی به فصل رشد از ۹۰ تا ۱۵۰ روز در منطقه متفاوت است. بطوری که در تابستان خوشه پس از ۹۰ روز آماده برداشت می‌شود، اما در زمستان به ۱۵۰ روز بالغ می‌گردد. معمولاً میوه‌ها به سه چهارم رشد نهایی خود می‌رسند می‌توان برداشت نمود. از جمله معایب برداشت زود هنگام می‌توان به؛ میوه‌های برداشت شده خوب نمی‌رسند در نتیجه کیفیت و طعم میوه کاهش می‌یابد، همچنین میزان محصول کلی نیز نقصان می‌یابد، اشاره کرد. همچنین از جمله معایب برداشت دیر هنگام، میوه‌ها بر روی گیاه ترک خورده و به صورت یکنواخت نمی‌توان آن‌ها را برداشت کرد.

خوشه موز نباید قبل از بسته‌بندی در برابر تابش مستقیم نور آفتاب قرار گیرد. پس از بسته‌بندی میوه باید در دمای ۱۳ درجه سانتیگراد و رطوبت نسبی ۹۰ درصد حمل و نقل و یا در انبار نگهداری شود. در چنین شرایطی می‌توان میوه را به مدت ۳ تا ۴ هفته نگهداری نمود.

شکل ۳- برداشت موز

منبع

امانی، مجید؛ سابکی، ابراهیم. (۱۳۹۳). دستورالعمل فنی اصول کاشت، داشت و برداشت موز. تهران: موسسه تحقیقات خرما و میوه‌ای گرمسیری کشور